

СЕМАНТИКА И ФОРМООБРАЗУВАНЕ НА ВРЕМЕНАТА, РАЗПОЛОЖЕНИ В ПЛОСКОСТТА НА СЕГАШНО ВРЕМЕ НА ИЗЯВИТЕЛНОТО НАКЛОНЕНИЕ В ТУРСКИ ЕЗИК (СЕГАШНО, СЕГАШНО-ПРОДЪЛЖИТЕЛНО И СЕГАШНО-БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ) В СЪПОСТАВКА СЪС СЕГАШНО ВРЕМЕ В БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

**Бюлент Кърджалъ
Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”**

SEMANTICS AND MORPHOLOGY OF THE TENSES EMPLACED IN THE LEVEL OF THE PRESENT TENSE OF THE INDICATIVE MOOD IN THE TURKISH LANGUAGE (PRESENT, PRESENT-CONTINUOUS AND PRESENT-FUTURE TENSE) IN COMPARISON TO THE PRESENT TENSE IN THE BULGARIAN LANGUAGE.

**Byulent KARDZHALA
University of Shumen „Konstanstin Preslavsky”**

SUMMARY

In the present research are considered the emplaced in the level of the present tense and simple in their structure verbal forms of the indicative mood in the Turkish language submitted by the present tense, present-continues tense and present-future tense in compare to the present tense in the Bulgarian language. The research is limited with the consecutive presentation of information regarding the definition of the indicative mood in the two languages; the semantics of the forms for present tense of the verb in the two languages, as of the forms for present-continues tense and present-future tense in the Turkish language, the formation of the forms for present tense of the verb in the two languages, as the forming of the forms for present-continues and present-future tense in the Turkish language.

Having in mind their direct bond with the conjugation of the Turkish verb there is short additional information about the types personal inflexion, typical for the conjugation of the Turkish verb, and also about the classification of the vocals in the Turkish language and the relevant with this classification rule or in other words law for the harmony of the vocals in the Turkish language, and this law direct concerns to the conjugation of the Turkish verb.

Настоящото изследване е първото от предвидени няколко такива, целта на които е да бъдат разгледани глаголните времена от групата на изявителното наклонение в съвременния турски език в съпоставка с български език и да се очертаят най-общо основните прилики и разлики между тях.

Целите на настоящото изследване са следните: разглеждане на времената, ситуирани в плоскостта на сегашно време в турски език и представени от сегашно време (*şimdiki zaman*), сегашно-продължително време (*sürekli şimdiki zaman*) и сегашно-бъдеще време (*geniş zaman*) в съпоставка със сегашно време в български език; посочване на основните прилики и разлики между двата езика от гледна точка на образуването и семантиката на формите на посочените по-горе времена от плоскостта на сегашното време в турски език от една страна и от друга на формите за сегашно

време в български език; посочване на възможностите за предаване в български език на турското сегашно-продължително и сегашно-бъдеще време.

Като се има предвид от една страна непрекъснато нарастващият интерес към изучаването на турски език у нас и от друга ограниченият брой съпоставителни изследвания на турския език с българския, резултатите от настоящото и подобните на него съпоставителни изследвания биха могли да бъдат използвани, както за практическите нужди на обучението по турски език като чужд у нас, така и за нуждите на теорията и практиката на превода. Също така на базата на такива изследвания би било възможно да бъдат набелязани от една страна основните затруднения, с които студенти, изучаващи турски език като чужд у нас, биха се сблъскали в процеса на усвояване на турски език, а от друга да бъдат направени предложения за преодоляване на тези затруднения.

А. Данчев [2001] относно изследванията на българския език с другите балкански езици отбелязва, че съпоставителните изследвания в областта на балканистиката често са многостранни, но съществуват и известен брой двустранни съпоставителни изследвания на българския език с отделните езици. Авторът отбелязва, че що се отнася до турски език, въпреки че не се третира като балкански език, едни или други съпоставки с него често се срещат в различните многостранни съпоставителни изследвания на български език с другите балкански езици. От друга страна обаче, авторът констатира, че броят на двустранните съпоставителни изследвания на българския и турския език е все още сравнително ограничен. Споменава разработката на М. Иванова – думата *ile* в системата на турските следлози, нейните функции и съответствията ѝ в българския език. Обръща внимание, че повече внимание засега е отделено на въпросите на двупосочното лексикално заемане от Х. Мемова-Сюлейманова, В. Кювлиева, Н. Кочев, Ир. Ясенова и др. Намира за интересни данните за ранните контакти на българския език с други тюркски и палеоазиатски езици докладвани от Ив. К. Добрев, М. Москов, Б. Симеонов и др. В заключение изразява мнение, че тази област на научното дирене се очертава като твърде перспективна [83-84].

Във връзка с класификацията на езиците, Вл. Георгиев и Ив. Дуриданов [1978] отбелязват, че са известни два начина за класификация на езиците – генеалогическа и морфологическа. Генеалогическата класификация представя систематизация на езиците въз основа на общия произход на езиковия материал. Морфологическата (или типологическата) класификация групира езиците по сходството на граматическия строеж (или тип) [299].

Според същите автори, единствената научно обоснована класификация на езиците се гради въз основа на тяхното родство, т. е. техния общ произход. Тази класификация се нарича *генеалогическа* (от гр. *genealogia* 'родословие'). Генеалогически езиците могат да се разпределят в езикови семейства: такива семейства са например индоевропейското, тюркското и пр. [301].

Както е известно, турски език и български език са неродствени езици, тъй като двата езика принадлежат към различни езикови семейства. Турски език спада към огузката група (от западния клон – б. а.) на тюркското езиково семейство [Добрев 1981, 110], докато български език принадлежи към подгрупата на южнославянските езици от групата на славянските езици на индоевропейското езиково семейство [Георгиев, Дуриданов 1978, 310, 333].

Според *морфологическата* или *типологическата* класификация на езиците т.е. морфолого-типологически турският език, както и останалите тюркски езици, е *изгласно-аглютинативен* [Добрев 1981, 110] т. е. принадлежи и спада към групата на така наречените *аглютиниращи* (от лат. *agglutino* "прилепвам") [Георгиев, Дуриданов

1978, 300] или още *прилепващи* езици (*bitişken diller; bitişimli diller; eklemeli diller, bağlantılı diller, iltisaklı diller*) [вж. и срв. Гълъбов 1949, 37; Banguoğlu 2004, 12; Korkmaz 2003, LXIII].

Като цяло в тюрските езици и в частност в турски език морфеме с разни значения се "прилепват" към думата: *ev къща, ev-ler къщи, ev-ler-in къщите ти, ev-ler-in-de в къщите ти* [Георгиев, Дуриданов 1978, 300] т.е. словообразуването и словоизменението се осъществяват с помощта на афикси, присъединявани към отделните корени, които не претърпяват никакви промени [Добрев 1981, 110]. Например: *göz око, göz-lük очила, göz-lük-çü търговец на очила, göz-lük-çü-lük занятието търговец или производител на очила; sat-mak* (=инфинитив) *продавам, sat-t-yor-um* (сегашно време) *продавам, sat-ar-um* (сегашно-бъдеще време) *продавам/ще продам, sat-mak-ta-y-um* (сегашно-продължително време) *продавам* (продължително, като продължителен процес в рамките на сег. вр.) , *sat-tim* *продадох* (минало свършено време), *sat-mış-ım* *продал съм* (несвидетелско минало време), *sat-acak* *ще продаде* (бъдеще време), *sat-t-yor-du-m* *продавах* (минало несвършено време), *sat-acak-tı-m* *щях да продам* (бъдеще време в миналото) и др.

Както е известно българският език е флексивен и аналитичен, за разлика от турски език, който е аглутинативен и синтетичен.

Флексивни са тези езици, в които се употребяват флексивни елементи, т. е. морфеме за означаване на време, лице, число, падеж и пр. Като образец за такъв тип се привеждат индоевропейските (латински, гръцки и пр.) и семитските езици [Георгиев, Дуриданов 1978, 300].

Аналитичен език е този език, в който отношенията на имената и местоименията към другите думи в изречението, т. е. синтактичните отношения се изразяват с помощта на предлози и една обща падежна форма, наречена casus generalis. Например: български, датски, френски са аналитични езици. Докато синтетични са тези езици, в които синтактичните отношения се изразяват с помощта на падежните окончания. Например: полски, руски, чешки и др. [Манолова 1999, 21, 155].

Изявителното наклонение (bildirme kipi) според Кононов [1956], означава действие, което се възприема като реално; то изразява действие в сегашни, минали или бъдещи времена в положителни и отрицателни аспекти, а също така и от гледна точка на аспектите възможност или невъзможност. Сегашно и минало време представляват особени общородови понятия, всяко от което включва в себе си видови; така, например, действие, осъществяващо се в сегашно време има три форми за изразяване; действията, извършващи се или извършени в миналото се изразяват с помощта на няколко глаголни форми.

Изявителното наклонение намира изражение във формите на сегашно, минало и бъдеще време. Личните форми на всички времена и наклонения в турски език (с изключение на *повелително наклонение*) се образуват по следната схема: основа на глагола + афикс за време + личен афикс.

По своя морфологичен строеж личните форми на изявителното наклонение са представени от два типа: *прости* форми и *сложни* форми.

Простите форми на изявителното наклонение в плоскостта на *сегашното* време са представени от: сегашно време (което авторът нарича *настоящее I* време – б. а.), сегашно-бъдеще време и сегашно-продължително време [221-223].

Z. Korkmaz [2003] отбелязва, че тези наклонения (формите или още времената на изявителното наклонение – б. а.) притежават качеството да съобщават, да изразяват под формата на съждение извършената, извършващата се в момента или предстоящата да се извърши работа (iş). Те обхващат всички преходни, непреходни, положителни и отрицателни глаголни корени и основи. Афиксите използвани при образуване на

изявителните наклонения (тук *bildirme kipleri*) съдържат в себе си едновременно и съвместно както модални признаци, като израз на наклонението, така и темпорални такива. Тези наклонения (разб. – формите или още времената на изявителното наклонение – б. а.) включват в себе си основно пет времена: *сегашно време* (*şimdiki zaman*), *сегашно-бъдеще време* (*geniş zaman*), *минало свършено време* (*görülen geçmiş zaman*), *несвидетелско минало време* (*duyulan geçmiş zaman*) и *бъдеще време* (*gelecek zaman*) [583-584].

При анализа на отделните времена, за тяхното назоваване, авторката използва термина *време* в съчетание с термина *наклонение*: *наклонение за сегашно време* (*şimdiki zaman kipi*), *наклонение за сегашно-бъдеще време* (*geniş zaman kipi*), *наклонение за минало свършено време* (*görülen geçmiş zaman kipi*), *наклонение за несвидетелско минало време* (*duyulan geçmiş zaman kipi*) и *наклонение за бъдеще време* (*gelecek zaman kipi*).

Тук ще отбележим само, че съществуващите в турските граматички определения, свързани с термина *наклонение* (*kip*), както отбелязва и самата цитирана по-горе от нас авторка [Korkmaz 2003, 567], са доста неясни и объркани. Този факт се установява и от Ив. Добрев [1981], който в заключителната част на един свой обзор (*Морфологията на съвременния турски език в някои турски граматички*) отбелязва, че при глаголите в разгледаните от него граматички не се различават добре *време* и *наклонение* [115].

П. Пашов [2005] отбелязва, че в българската граматическа литература традиционно се приема, че категорията *наклонение на глагола* означава отношението на говорещото лице към изказаното от него глаголно действие или всъщност това е отношението на самото действие към действителността – дали действието е представено от говорещото лице като реално, или пък като възможно, желателно, наложително и пр. А когато глаголното действие се мисли и се представя от говорещото лице като реално, тоест съобщава се за действието такова, каквото е било, е или ще бъде, без да има допълнителни значения или оттенъци на значения, тогава се приема, че наклонението е изявително (индикатив). *Изявителното наклонение* той нарича още *реално наклонение* в смисъл, че представя действието като реално и дава следния пример:

Иван пише писмо на баща си. İvan babasına mektup yazıyor. (прев. мой – б. а.).

Пак според същия автор, в български език, всички девет глаголни времена са все в изявително наклонение, като всички тези форми, съставляващи изявителното наклонение, представят съответните глаголни действия като реални и че говорещото лице изразява своето собствено отношение като свидетел на действието [174-175, 177].

Ст. Георгиев [1996] разглежда времето като граматична категория на глагола, която се свързва с протичането на действието, с неговото извършване, с представянето му като процес или резултат. Времето изразява отнесеност на протичането спрямо някакъв момент, означен от друго ориентировъчно действие или обстоятелство. Следователно времето е функция на протичането като цялостен процес на извършване на действието, на осъществяване в определени хронологични рамки и последователност. То се свежда до отношение на процеси, които заемат положение един спрямо друг на основна (ориентационна) и променлива (отнесена) величина. Семантични признаци на значението за време са предходност и следходност, успоредност и последователност, близост и отдалеченост, периодичност и моменталност. Определящи за темпоралността са ориентационните моменти и типовете ориентация към тях.

Моментът на говорене е този, в който се съобщава за действието, той съвпада със съобщението. Фиксира се с друг глагол, с обстоятелствено пояснение или произтича от цялостното положение на текста, но параметрите му се определят в крайна сметка от позицията на съобщението. Времената на ориентираните към него действия непосредствено, пряко са времена с ***проста ориентация***, която е троична: на съвпадение с момента на говорене, не предходност и следходност. Те са сегашно време,

когато действието протича в момента на говорене: *уча okuyorum, чета okuyorum*; минало свършено време, когато действието е извършено преди момента на говорене: *учих okudum, научих öğrendim, четох okudum, прочетох okudum*; бъдеще време, когато действието протича след момента на говорене, предстои да се извърши след този момент: *ще уча okuyacağım, ще науча öğreneceğim, ще чета okuyacağım, ще прочета okuyacağım* (прев. мой – б. а.). Тези времена са основни в темпоралната система.

Миналият момент, за който се говори, е второстепенен и се осъзнава като минал спрямо момента на говорене. Чрез него действието се опосредява в изгледа на миналото спрямо настоящето. Повтаря се същата троична ориентация – на успоредност, предходност и следходност към миналия момент за трите времена. Тези времена са минало несвършено, когато действието протича в границите на миналия момент: *учех okuyordum, четях okuyordum*; минало предварително време, когато действието се извършва преди миналия момент: *бях учил okumuşum, бях научил öğrenmişim, бях чел okumuşum, бях прочел okumuşum*; бъдеще в миналото, когато действието е предстоящо спрямо миналия момент: *щях да уча okuyacaktım, щях да науча öğrenecektim, щях да чета okuyacaktım, щях да прочета okuyacaktım* (прев. мой – б. а.).

Бъдещият момент, за който се говори, е разположен след момента на говорене, в бъдещето. Към него е осъществена само ориентация на предходност с бъдеще предварително време, при което действието се извършва преди бъдещия момент: *ще съм (бъда) чел okutmuş olacağım, ще съм (бъда) прочел okutmuş olacağım* (прев. мой – б. а.).

Времената с ориентация към миналия и бъдещия момент, които са второстепенни моменти, са времена със *сложна ориентация* (двойна) поради непосредствена отнесеност към тях и чрез тях към момента на говорене. *С тройна ориентация* е бъдеще предварително в миналото, когато действието е предходно спрямо бъдещия момент и като цяло е отнесено към миналия момент, а чрез него и към момента на говорене: *щях да съм (бъда) учил okutmuş olacaktım, щях да съм научил öğrenmiş olacaktım, щях да съм чел okutmuş olacaktım, щях да съм прочел okutmuş olacaktım* (прев. мой – б. а.).

По-особена характеристика има минало неопределено време с форми: *учил съм okumuşum, научил съм öğrenmişim, чел съм okumuşum, прочел съм okumuşum* (прев. мой – б. а.). Това е перфектът, при който действието протича в миналото, но без фиксиране на момента на извършване, а се възприема като резултат в настоящето. Затова то е неопределено.

Българските глаголни времена могат да се характеризират като акционни, при които се ориентира действие: сегашно, минало свършено, бъдеще и бъдеще в миналото, или като резултативни, които имат във формата си причастие и при тях се ориентира резултат от действие: минало неопределено, минало предварително, бъдеще предварително и бъдеще предварително в миналото [307-308].

В случая ще се ограничим само с това да отбележим, че представената по-горе теория за определящите за темпоралността ориентационни моменти и типовете ориентация се отнася до голяма степен и за турски език, тъй като както в български така и в турски език, системата на глаголните времена е много богата, защото освен *сегашен* момент в двата езика могат да се различат и други допълнителни ориентационни моменти: *минал момент, бъдещ момент* и даже *бъдещ спрямо минал момент*. Дадено глаголно действие може да бъде ориентирано не спрямо сегашния момент, а по отношение на един от тези допълнителни моменти [вж. и срв. Пашов 2005, 139; Banguoğlu 2004, 441-444].

Позволяваме си също така да споменем, че проблемът за класификацията на наклоненията и времената на глагола в съвременния турски език не е достатъчно изследван в българската и чуждестранна граматична наука. Съществуват противоречия и непълноти в наличните граматични описания.

Г. Гълъбов [1949] разглежда следните глаголни времена в рамките на изявителното наклонение:

I. Изявително наклонение, *haber kipi* (фр. *indicatif*);

1. Сегашно време, *şimdiki zaman* (фр. *present duratif*);

2. Сегашно-бъдеще време, *geniş zaman* (фр. *present aoriste*);

3. Минало свършено време, *-di'li geçmiş zaman* (фр. *passee determine*) (съответства по-горе на *görülen geçmiş zaman* – б. а.);

4. Минало неопределено време, *-miş'li geçmiş zaman* (фр. *passee indetermine*) (съответства по-горе на *несвидетелско минало време* – *duyulan geçmiş zaman* – б. а.);

5. Бъдеще време, *gelecek zaman* (фр. *futur intentione*)

Посочените по-горе времена притежават прости глаголни форми, образувани чрез прибавяне към глаголната основа на наставката за съответното време. Така получената глаголна форма означава 3 л. ед. ч. на даденото време, безразлично дали глаголят е действителен, страдателен, възвратен, взаимен, причинителен, възможен, невъзможен или е в отрицателна форма:

Инфинитив

yaz-mak пиша

yaz-ma-mak не пиша

yaz-ıl-mak (стр. глагол)

yaz-ıl-ma-mak (стр. глагол)

yazabil-mek (възм. глагол)

мога да пиша

yazama-mak (невъзм. глагол)

не мога да пиша

yazdır-mak (прич. глагол)

карам да пишат

yazdır-ma-mak (прич. глагол)

не карам да пишат

yazıver-mek (ускорителен гл.)

пиша набързо

Сегашно време време

yazıyor (yaz-ı-yor) той пише

yazmıyor (yazmı-yor) той не пише

yazılıyor (yazıl-ı-yor) той се записва

yazılmıyor (yazılmı-yor) той не се записва,
не се написва (писмото)

yazabiliyor (yazamı-yor) той може да пише

yazamıyor (yazamı-yor) той не може да пише

yazdırıyor (yazdır-ı-yor) той кара да пишат

yazdırmıyor (yazdırmı-yor) той не кара да пишат

yazıveriyor (yazıver-i-yor) той пише набързо

[229 - 230].

Г. Гълъбов [1949] разглежда спрежението на турския глагол и констатира, че той има едно спрежение, и то е правилно. Неправилни глаголи в турския език няма. Други констатации, които прави, са свързани с това, че спрежението се състои от *прости* и *сложни* форми. Всяка проста глаголна форма (без повелително наклонение) се състои от три елемента: глаголна основа, наставка за глаголно време или за наклонение и лично окончание за глаголно лице, с изключение на 3 л. ед. ч. Дава следните примери:

...ne yapmayı düşünüyorsun ? (R. N. Güntekin) ...какво мислиш да правиш ? (*düşün - (ü)yor - sun*).

Сложната глаголна форма се състои от четири елемента: глаголна основа; наставка за глаголно време или за наклонение; съответна наставка за сказуемност (или осем вариантната наставка за минало свършено *-(y)di*, или четиривариантната такава за несвидетелско минало време *-(y)miş*, или за условно наклонение *-sa /-se*); лично окончание за глаголно лице.

Hiçbir şeye karar veremeyerek bekliyordum...Şaşırmıştım...(S. Ali) *Чаках без да се реша на нищо...Бях се объркал... (bekle>bekli-yor-du-m; şaşır-mak: şaşır-mış-tı-m).*

Авторът прави много важния извод, че спрежението на турския глагол се отличава поради това с изключителна стройност. От трите или четири момента по-горе, първият (глаголната основа) остава един и същ за цялото спрежение; вторият елемент (наставката за глаголно време или наклонение) е неизменен за даденото глаголно време; само третият елемент (личните окончания) се изменя по лице и число, но по строго установените фонетични правила на вокалната хармония [226 - 227].

Личните форми на времената от изявителното наклонение се образуват с помоща на лични афикси от два рода или категории [Кононов 1956, 222], като тези категории окончания за всички глаголни времена и наклонения в турския език са общо три. В зависимост от строежа им Гълъбов [1949] разглежда три типа окончания на глаголните времена и наклонения в турски език.

Всички тези категории или още типове лични окончания, характерни за спрежението на турския глагол, са следните:

Първият тип лични окончания се срещат в най-много глаголни времена, а именно в сегашно време, сегашно-бъдеще, минало неопределено (несвидетелско минало време – б. а.), бъдеще (всички от изявителното наклонение), желателно наклонение и наложително наклонение:

<i>ед. ч.</i>		<i>мн. ч.</i>	
1 л.	-(y)ım, -(y)im, -(y)um, -(y)üm	-(y)ız, -(y)iz	-(y)uz, -(y)üz
2 л.	-sın, -sin, -sun, -sün	-sınız, -siniz,	-sunuz, -sünüz
3 л.	-	-lar/-ler	

3 лице единствено число има нулев личен афикс и съвпада с основата на даденото време, а трето лице множествено число се различава от същото в единствено число по афикса за мн. ч. -lar/-ler.

Вторият тип лични окончания се срещат в минало свършено време на изявителното наклонение и в желателно-условно наклонение:

<i>ед. ч.</i>		<i>мн. ч.</i>	
1 л.	-m	-k	
2 л.	-n	-nız, -niz, -nuz, -nüz	
3 л.	-	-lar/-ler	

3 лице единствено число има нулев личен афикс и съвпада с основата на даденото време или наклонение, а трето лице множествено число се различава от същото в единствено число по афикса за мн. ч. -lar/-ler.

Третият тип лични окончания се прибавят само към повелителното наклонение (buğuk kipi):

<i>ед. ч.</i>		<i>мн. ч.</i>	
1 л.	-	-	
2 л.	-	-(y)nız, -(y)niz, -(y)nuz, (y)nüz	
3 л.	-sın, -sin, -sun, -sün	-sınlar, -sinler, -sunlar, -sünler	

[226-228].

С цел по-доброто вникване в съдържанието и осмисляне същността на този скромен труд от страна на читателя и особено в тази му част, свързана с образуването и изменението на формите на турския глагол в сегашно време, намерихме за необходимо да предоставим накратко и малко допълнителна информация касаеща гласните в турския език и по специално правилото или още т. нар. закон за хармония на гласните в турския език. Още повече, че това основно фонетично правило е едно от няколко такива, които стоят в основата на спрежението на турския глагол.

Афиксите в турския език, от звукова гледна точка са уподобяеми с корена на думите. Поради това, от фонемна гледна точка, всеки един афикс притежава повече от

една форма (звукови варианти – б. а.), за разлика от корена на думата, който не се изменя по форма [Ediskun 2003, 101].

Трябва обаче да се отбележи, че прибавянето на споменатите по-горе афикси и на техните звукови варианти става по строго определени фонетични правила или още закони за звукова хармония един от които засяга гласните и е известен като закон за хармония на гласните (*seslilerin uyumu*).

Основният закон за вокалната хармония на гласните се състои в това, че всички гласни в една и съща турска дума, била тя проста или производна, в качествено отношение се приспособяват към гласната в първата сричка, като този основен закон се дели на следните два по-специални закона: закон за палаталната асимилация и закон за лабиалната асимилация.

В нашия случай ще се ограничим с това да отбележим, че са много малко чисто турските думи и афиксите, които не се подчиняват на голямата вокална хармония. Това са основно няколко думи от книжовния език добили особен изговор по истанбулското наречие като *elma* (=alma) ябълка, *anne* (=ana) майка и др.; афиксите *-yor* (афикс за сегашно време), *-ken* (афикс за образуване на деепричастия от глаголни времена), *-ki* (афикс за образуване на относителни прилагателни), *-leyin* (афикс за образуване на наречия за време), *-(i)mtirak* (афикс за умалителност) [Ediskun 2003, 79].

Трябва да подчертаем, че правилата за вокална хармония се отнасят само до строежа на чисто турски думи с техните наставки и окончания. Тоест те не са валидни за думи от чужд произход, употребявани в турски език, както не се отнасят и за сложните по строеж думи. Прибавените наставки и окончания към чужди думи се подчиняват, обаче, на последната сричка на чуждата дума [Гълъбов 1949: 41].

Като най-характерна особеност на турския глагол в семантично отношение се посочва това, че глаголната основа винаги има самостоятелно значение и означава глаголното действие в 2 л. ед. ч. от повелителното наклонение:

<i>sil-mek</i>	бърша, избърсвам (инф.)	<i>sil</i>	избърши (пов. наклонение)
<i>giyin-di-ler</i>	облякоха се	<i>giyin</i>	облечи се
<i>dolaş-acak-lar</i>	ще обиколят	<i>dolaş</i>	обиколи
<i>gez-e-lim</i>	да се разходим	<i>gez</i>	разходи се
<i>boya-mak</i>	боядисвам	<i>boya</i>	боядисай
<i>tat-mak</i>	вкусвам	<i>tat</i>	вкуси
<i>acı-mak</i>	съжالياвам	<i>acı</i>	съжали [Гълъбов 1949, 190-191].

По-горе вече споменахме, че според Кононов [1956] простите форми на изявителното наклонение в плоскостта на *сегашното* време са представени от: сегашно време (което авторът нарича *настоящее I время* – б. а.), сегашно-продължително време и сегашно-бъдеще време [221-223].

Сегашно време – *Şimdiki Zaman*

1. Сегашно време в турския език се образува (за по-голяма нагледност вж. спрежението на турския глагол в сегашно време представено в *Приложение 1 – б. а.*) с помощта на наставката *-yor*, която не се подчинява на вокалната хармония + лични окончания от първи тип (и означава действие, което се върши в момента на говоренето – б. а.).

Когато глаголната основа окончва на гласна, наставката *-yor* се прибавя направо, но когато глаголната основа окончва на съгласна, тази съгласна се свързва с *-yor* с помощта на една от гласните *-i*, *-ı*, *-u*, *-ü* според вокалната хармония: *okumak* (=инф.) чета, *okuyorum* (*oku-yor-um*) чета, *okuyor* (*oku-yor*) чете, *okuyoruz* (*oku-yor-uz*) четем, *okuyorlar* (*oku-yor-lar*) четат; *gelmek* (=инф.) идвам, *geliyorum* (*gel-i-yor-um*)

идвам, *geliyor (gel-i-yor)* идва, *geliyoruz (gel-i-yor-uz)* идваме, *geliyorlar (gel-i-yor-lar)* идват.

Както в турската, така и в българската реч глаголните форми най-често се срещат непридружени от лични местоимения (*ben, sen, o, biz, siz, onlar, аз, ти, той, ние, вие, те*), които се употребяват само когато искаме да подчертаем значението на дадено лице: *Çantalı, sana söylüyorum.* (Ahmet Rasim) [*Ти там*] с чантата, на тебе казвам [Гълъбов 1949: 235-236].

Трябва също да се отбележи, че окончанието *-(i)yor* (и по-конкретно наличието на съгласната *y* в него, която съгласна има стесняващо въздействие върху предходните широки гласни – б. а.) е причина широките гласни (*a, e*) в края на корена или основата на глагола да преминават в тесните гласни *i, ı, u, ü* (вж. Приложение 1) [Demir 2004, 384].

Отрицателната форма на турския глагол в сегашно време се образува по формулата: глаголна основа + отрицателна глаголна наставка *-ma / -me* + окончание за сегашно време *-yor* + лично окончание от първи тип: *gelmemek* (= отриц. инф.) *не идвам, gelmiyorum (gel-mi-yor-um)* *не идвам, gelmiyor (gel-mi-yor)* *не идва, gelmiyoruz (gel-mi-yor-uz)* *не идваме, gelmiyorlar (gel-mi-yor-lar)* *не идват.*

Както е видно и от примерите по-горе, широките гласни *a, e* в наставките за отрицание *-ma / -me* се изменят в тесни гласни *i, ı* пред *-yor*.

Въпросителната форма на сегашно категорично време, както и на другите времена от изявително наклонение (с изключение на минало свършено време), се образува по схемата: глаголна основа + наставка за време + въпросителна частица *mi* (пише се винаги отделно от предходната дума) + лично окончание (съединява се с въпросителната частица, когато следва след нея): *okumak* *чета, okuyor muyum (oku-yor tu-y-um)* *чета ли, okuyor mu (oku-yor mu)* *чете ли, okuyor muyuz (oku-yor tu-y-uz)* *четем ли, okuyorlar mı (oku-yor-lar mı)* *четат ли.*

В 3 л. мн. ч. въпросителната частица идва след наставката за мн. ч. *-lar, -ler* [Гълъбов 1949: 237-238].

Отрицателно-въпросителната форма на сегашно време се образува като към отрицателната форма на глагола се прибави въпросителната частица *mi* или един от фонетичните ѝ варианти *mı, mu, mü*: *okumamak* *не чета, okumuyor muyum (oku-mu-yor tu-y-um)* *не чета ли, okumuyor mu (oku-mu-yor mu)* *не чете ли, okumuyor muyuz (oku-mu-yor tu-y-uz)* *не четем ли, okumuyorlar mı (oku-mu-yor-lar mı)* *не четат ли.*

В 3 л. мн. ч. въпросителната частица идва след наставката за мн. ч. *-lar / -ler*.

Z. Korkmaz [1992] определя сегашно време като време, което показва, че изразените от глагола работа, състояние и действие се извършват и продължават да се извършват в сегашния спрямо тяхното извършване момент [142].

H. Ediskun [2003] посочва като ориентационен момента на говорене и определя сегашно време (*şimdiki zaman*) като време, което означава, че действието се извършва или ще започне да се извършва в момента на говорене. Дава пример с глагола *geliyorum* *идвам* с обяснението, че произнасяйки тази дума той съобщава, че извършва или ще започне да извършва действието *идване* [177].

T. Demir [2004] дефинира сегашно време (*şimdiki zaman*) като време при което действието и говоренето се осъществяват в един и същ момент. Действието се извършва в момента на говорене; с това наклонение (време – б. а.) се изразяват и действия, които са започнали преди и продължават към момента на говорене [384-385].

Според M. Ergin [1993] афикса за сегашно време *-yor* показва, че действието се е проявило и се извършва в сегашно време (т.е в сегашния момент – б. а.) [279].

T. N. Gencan [1979] определя сегашно време като време, при което съвпадат момент на говорене и момент на извършване на работата. Говори се за работата, когато тя се извършва, става:

Думата *оунуор играе*: е казана по време на *играенето*. Играенето и говоренето са станали едновременно [279].

Кононов [1956] отбелязва, че това време (сегашно време – б. а.) означава действие, осъществяващо се в момента на говорене: *Sizi burada ilk defa görüyorum !* (S. Ali. КММ) *Аз ви виждам тук за пръв път !* [224].

2. Особеностите в значението и употребата на сегашно време. Освен в основното му значение А. Н. Кононов [1956] разглежда сегашно време и в значенията му на:

- Продължително действие, което се разбира като непрекъснато действие в настоящото време, при това, това действие в момента на речта продължава да има място: *Ben burada oturuyorum.* (S. Ali) *Аз живея тук.*

- Действие, което реално е осъществено в миналото или ще се осъществи в близкото бъдеще, но се предава, за живост на речта с формите за сегашно време; осъществяването на действието в миналото или в близкото бъдеще се установява от контекста, наличието на съответстващите наречия и т. н.:

Bu piyesin sahneye konulacağı geceyi düşünüyorum...Kadife perde stırılıyor...Ben ...rampa yaklaşıyorum ...(R. Enis. Gonk Vurdu) *Мисля за вечерта, когато тази пиеса ще бъде поставена на сцена ...Пада кадифената завеса ...Аз ...се приближавам към рампата ...* [224-225].

Във връзка с въпроса за употребата на сегашното време извън основното му значение Т. Demir [2004] отбелязва, че независимо от формата на думата, употребата ѝ може да ѝ придаде съвсем нови значения. Ако се вземе под внимание значението при употреба, глаголните наклонения могат да бъдат употребени така, че да изразят значението на друго наклонение. Употребата на едно глаголно наклонение вместо друго наклонение той нарича преносна/модална употреба на глаголното наклонение (anlam/kip kayması).

Според него преносната/модалната (kip kayması) употреба на простите глаголни времена произтича общо взето от наличието на наречие/наречия в изречението.

В изречението *Yarın İstanbul'a gidiyorum. Утре заминавам за Истанбул.* (прев. мой – б. а.) глаголът в сегашно време *gidiyorum* отивам, заминавам дава значението за бъдеще време. Причина за това е наличието в изречението на наречието *yarın* утре. Ако наречието *yarın* бъде извадено от състава на изречението, ще бъде премахнато и значението за бъдеще време. Както се вижда от изречението, бъдещността на действието в случая е изразена и зависи от една дума, а именно наречието *yarın* [434].

Според Z. Korkmaz [2003] наклонението за сегашно време (сегашно време на изявителното наклонение – б. а.) е наклонението, което показва, че изразеното от глагола състояние и действие е започнало и продължава във времето което се изживява като *sega* (т.е. в сегашния момент – б. а.). Пак според нея в турския език има три афикса, с които се предава наклонението за сегашно време (сегашно време на изявителното наклонение – б. а.): 1. *-(I)yor* (Тъй като при отделните автори наблюдаваме нестандартност при посочването на афикса, с който се образува сегашно време, при посочването на представителния афикс за сегашно време ще се придържаме към предложения от цитираните автори вариант, в случая *-(I)yor* – б. а.), 2. *-mAktA*, *-mAdA* (последните два афикса ще бъдат разгледани по-долу в частта свързана със сегашно-продължително време – б. а.).

Афиксът *-(I)yor* според Z. Korkmaz [2003] е най-често използвания афикс за изразяване на *наклонението за сегашно време* (сегашно време на изявителното наклонение – б. а.). Основната му функция е да означава състояния и действия във

времето изживявано като *sega*. Но особеност в структурата на този афикс го поставя в една по-широка темпорална рамка от тази посочена по-горе.

Афиксът *-(I)yor* от гледна точка на произхода си се образува в резултат на изпадане на сричка (*al-a yoru-r>al-(I)yor* *взема*, *başla-y-u yoru-r>başı-yor* *почва*, *започва*) при спрежението в сегашно-бъдеще време на изразяващия продължителност описателен глагол *yoru-* в староанадолския турски език. Тази му темпорална особеност се явява и причината той да разшири функционалния си обхват от сегашно време до минало и сегашно бъдеще време. Функционалното разнообразие при афикса *-(I)yor* общо взето е разнообразие породено от споменатите по-горе възможни темпорални преносни употреби (*zaman kaumaları*) [611].

За да стане по-ясно цитираното по-горе ще се ограничим само с това да отбележим, че *сегашно-бъдеще време* (разгледано по-долу – б. а.) в турския език означава, че действието се върши както в сегашно, така и в бъдеще време, а именно, че действието се върши във всяко време [Гълъбов 1949, 242].

Заедно с основната функция на афикса *-(I)yor* (да изразява сегашно време – б. а.) Z. Korkmaz [2003] разграничава следните преносни употреби при този афикс подредени в подгрупи както следва:

- **Показващи сегашно време (*şimdiki zaman gösterenler*):**

Основната функция на афикса е да изразява сегашно време:

Bana soğuk tuamele ediyorsunuz...Beni artık hiç sevmiyorsunuz. (R. N. Güntekin, DK, 26) *Отнасяте се студено с мен...Вече въобще не ме обичате* (прев. мой – б. а.).

Ben... ben ben ağlatıyorum Hesna abla ben ağlatıyorum ki... Ağlıyor muyum? (S. Çokum, AB, 136) *Аз...аз аз не плача како Хесна, че аз не плача... Плача ли?* (прев. мой – б. а.).

Bu akşam, şimdiye kadar yazdıklarımı okuyorum da düşünüyorum: (C. Dağcı, KY, 41) *Тази вечер чета написаното от мен до сега и размишлявам.* (прев. мой – б. а.).

- **Показващи минало свършено време (*görülen geçmiş zaman gösterenler*):**

Тази функция, която е породена от възможността за темпорална преносна употреба на афикса *-(I)yor* се изразява в предаването на състояние или действие принадлежащо към миналото с наклонението за сегашно време (с формите за сегашно време на изявителното наклонение – б. а.):

Ben sana ne soruyorum (=sordum), sen ne cevap veriyorsun! (M. Ş. Esendal, İÇ, 62) *Аз какво те питам (=попитам), ти какво ми отговаряш!* (прев. мой – б. а.)

Sigaramın dumanını içime çekerek sayfaları ağır ağır çeviriyorum (=çevirdim) (S. K. Yetkin, GG, 43) *Вдишвайки цигарения дим разгръщам (=разгрънах) бавно страниците* (прев. мой – б. а.).

Öfkemi yüzümden sezen köylüler, birer birer etrafımdan çekiliyorlar. Muhtar onlarla beraber ensesini kaşıya kaşıya ve önüne bakarak uzaklaşıyor. Biraz ötede, benden uzak bir çevre teşkil edip duruyorlar (=çekildiler, uzaklaştı, durdular). (Y. K. Beyatlı, KGK, 9) *Предусетилите моя гняв по изражението на лицето ми селяни, един по един се отдръпват от обкръжението ми. Заедно с тях почесвайки се по врата и гледайки пред себе си се отдалечава кметът. Малко по-нататък като образуват кръг далеч от мен спират (=се отдръпнаха, се отдалечи, спряха)* (прев. мой – б. а.).

Изразяването на минали действия с форми за сегашно време се явява и стилистична особеност, която се използва с цел да се придаде по-голяма живост и лекота на повествованието.

- **Показващи несвидетелско минало време (*duyulan geçmiş zaman gösterenler*):**

Много често в литературните текстове и в разговорната реч се наблюдава преносна употреба на афикса *-(I)yor* вместо наклонението (формите – б. а.) за минало

несвидетелско време. Широкият функционален обхват на афикса, а така също и стилистичните особености, се явяват като основен фактор за тази употреба:

Çok değil iki yıl sonra matbaa baskına uğruyor, tahrip ediliyor, gazete kapatılıyor (=baskına uğramış, tahrip edilmiş, kapatılmış). (E. Işın, ÇB, 15) *Не след дълго, след две години печатницата се напада, разрушава се, вестникът се закрива!* (= била нападната, била разрушена, бил закрит) (прев. мой – б. а.).

Biz yattıktan sonra sobanın başında oturup birbiri arkasından sigara içiyor (=içmiş). (C. Dağcı, KY, 48) *След като ние си легнем сяда край печката и пуши цигара след цигара* (= След като ние сме си легнали седнал до печката и пушил цигара след цигара) (прев. мой – б. а.).

- **Показващи бъдеще време (gelecek zaman gösterenler):**

Много са случаите в езика, при които се наблюдава афикса *-(I)yor* да изпълнява функцията на бъдеще време. Самата семантична структура на изречението улеснява максимално установяването на наличие на темпорална преносна употреба:

Üç arkadaş konuşuyorlardı:

- ***Cemal Paşa yarın Mısır'a gidiyor*** (=gelecek). ***Haydarpaşa'da buluşup kendimizi karargaha aldralım*** (F. R. Atay, Z, 34)

Тримата приятели си говореха:

- Джемал Паша утре ***заминава*** (=ще замине) за Египет. Да се срещнем на Хайдарпаша и да накараме да ни вземат в щаба (прев. мой – б.а.).

Şeyh Efendi haber yolladı bu gece odana geliyor (=gidecek). (S. Birsnel BŞM, 76) ***Şeyh Efendi*** изпрати вест, че тази вечер ***идва*** (=ще дойде) в стаята ти (прев. мой – б. а.).

- **Показващи сегашно-бъдеще време (geniş zaman gösterenler):**

Особеностите, заложи в структурата на афикса *-(I)yor* от момента на неговото обособяване като такъв, позволяват много често сегашно-бъдеще време да се изразява с форми за сегашно време (за примери вж. по-долу: сегашно време вместо сегашно-бъдеще време – б. а.) [612-620].

T. Demir [2004] дава следните преносни употреби на наклонението за сегашно време:

- **Сегашно време вместо сегашно-бъдеще време:**

Dersten çıkınca her gün babasının yanına gidiyor (=gider). *Всеки ден като излезе от час ходи при баща си* (=ходи винаги щом излезе от час) (прев. мой – б. а.).

Durmadan kitap okuyor (=okur). *Непрекъснато чете книги* (=чете непрекъснато, по всяко време) (прев. мой – б. а.).

Her sabah erken kalkıyorum (=kalkarım). *Всяка сутрин ставам рано* (=ставам – всякога го правя сутрин) (прев. мой – б. а.).

Sabahları erken kalkmayı seviyorum (=sevmem). *Сутрин не обичам да ставам рано* (=не обичам – всякога да го правя сутрин) (прев. мой – б. а.).

- **Сегашно вместо бъдеще време:**

Gelecek hafta okullar tatile giriyor (=girecek). *Идната седмица училищата излизат във ваканция* (ще излязат) (прев. мой – б. а.).

İki gün sonra buradan taşınıyoruz (=taşınacağız). *След две седмици се местим от тука* (=ще се местим) (прев. мой – б. а.).

- **Сегашно вместо минало свършено време:**

Eve gidiyorum, bakıyorum, kimseyi bulamıyorum, geri dönüyorum (=gittim, baktım, geri döndüm). *Отивам в къщи, поглеждам, не намирам никого, връщам се обратно* (=отидох, погледнах, не намерих, върнах се обратно) (прев. мой – б. а.).

... uzun süre konuşuyorum ve onu sakinleştiriyorum (=konuştum, sakinleştirdim) ... *говоря дълго и го успокоявам* ... (=говорих, успокоих) (прев. мой – б. а.).

Biz olayı rastlantı sonucu öğreniyoruz (=öğrendik), avukatımıza haber veriyoruz (=verdik), o da davayı açıyor (=açtı). Ние научаваме (=научихме) за случая в резултат на случайно стечение на обстоятелствата, уведомяваме (=уведомихме) адвоката ни, и той завежда (=заведе) делото (прев. мой – б. а.).

• **Сегашно време вместо неопределено минало време** (под неопределено минало време да се разбира несвидетелско минало време – б. а.):

Köylüler meraya gidiyorlar, bakıyorlar, çayırların neden kuruduğunu bir türlü anlayamıyorlar (=gitmişler, bakmışlar, anlayamamışlar). Селяните отиват на пасбището, гледат и не могат да разберат защо изсъхва тревата (отишли, гледали, не могли да разберат) (прев. мой – б. а.).

Tam o sırada müdür geliyor; bunları sigara içerken yakalıyor (gelmiş, yakalamış). Точно тогава идва директорът; хваща ги тия като пушат цигари (дошъл, хванал) (прев. мой – б. а.) [434-435].

Сегашно-продължително време – Sürekli Şimdiki Zaman

1. Според Z. Korkmaz [2003] афиксите *-mAktA*, *-mAdA*, чрез които още се предава сегашно време (авторката разглежда сегашно-продължително време като *сегашно време образувано с афиксите -mAktA*, *-mAdA*, без да го назовава с използвания от нас термин – б. а.), от функционална гледна точка притежават особеността да изразяват по категоричен начин *започнато* и все още *продължаващо* състояние или действие (представят действието като продължителен процес в рамките на сегашно време – б. а.). Времето рамка на афикса за сегашно време *-(I)yor* е много по-широка в сравнение с тази на *-mAktA* и *-mAdA*. Афиксът *-mAdA* пък е рядко използван, за разлика от *-mAktA*, който пък от своя страна има много честа употреба [621].

Според Кононов [1956] *сегашно-продължително време (настоящее-длительное время)* по своята структура се явява чисто именно образуване, но по характера на своето значение влиза в състава на личните форми на изявителното наклонение, обозначавайки един от нюансите на сегашното време.

Формата на това време се състои от (за по-голяма нагледност вж. спрежението на турския глагол в сегашно-продължително време в Приложение 2 – б. а.) името на действието на *-mak/-mek* (= инфинитив) в местен падеж + личните афикси от първа група и означава *продължително* действие в настоящето, но не преминаващо в постоянно; ср.: *Ev tuğladan yapılır* Къща се строи (обикновено) от тухли., *Ev yapılıyor* Къщата се строи (сега), *Ev yapılmaktadır* Къщата се строи (още, все още) (прев. мой – б. а.).

За разлика от другите времена на изявителното наклонение, това време, като именно образуване в трето лице притежава личен афикс *-dır/-dir*: *yazmak* пиша (= инф.), *yazmak-ta-y-ım* пиша (продължително), *yazmak-ta-dır* пише, *yazmak-ta-y-ız* пишем, *yazmak-ta-dır-lar* пишат.

Отрицателната форма се образува като към отрицателната форма на инфинитива в местен падеж се прибавят личните окончания: *yazmamak* не пиша (= отр. инф.), *yaz-ma-mak-ta-y-ım* не пиша (продължително), *yaz-ma-mak-ta-y-ız* не пишем (продължително), *yazmamaktadır* не пише, *yazmamaktadırlar* не пишат.

Въпросителната форма се образува като към инфинитива в местен падеж се прибавят въпросителната частица *mi* и личните окончания: *yazmakta mı-y-ım* пиша ли (продължително), *yazmakta mıdır* пише ли, *yazmakta mıyız* пишем ли (продължително), *yazmakta mıdırlar* пишат ли.

Отрицателно-въпросителната форма се образува като към отрицателната форма на инфинитива в местен падеж се прибавят въпросителната частица и личните

окончания: *yazmamakta mıyım* не пиша ли (продължително), *yazmamakta mıdır* не пише ли, *yazmamakta mıyız* не пишем (продължително) ли, *yazmamakta mıdırlar* не пишат ли.

Това време широко се използва във вестниците, където, по изискванията на вестникарския език, за обозначаване на действия в сферата на сегашно време не подхождат нито сегашно време (наричано от А. Кононов *настоящее I время* – б. а.), нито сегашно-бъдеще време; статистически най-често се употребява в 3 л.:

Ege Denizi'nde şiddetli fırtına hüküm sürmektedir. В Егейско море властва силен ураган (прев. мой – б. а.) [Кононов 1956, 229-230].

2. Особеностите в употребата на това време се свързват с възможността то да бъде използвано, според Е. Yaman [1999] вместо минало, бъдеще и сегашно-бъдеще време:

- *Вместо минало време* (авторът уточнява, че използва общото название минало време, понеже в някои от разгледаните от него примери не става ясно кое от двете минали времена се има предвид – *минало свършено* или *пък невидетелско минало време* – б. а.):

Hız Ömer'in emirnamesine benzeyen bir ikinci fermana da, İstanbul'un fethinden sonra şahit olmaktayız (=olduk, olmuşuz). (BFH, 89) След завоюването на Истанбул ставаме свидетели на един втори ферман подобен на заповедта на Св. Йомер (=станахме, сме станали) (прев. мой – б. а.).

Asrın sonlarında her Osmanlı, adam başına 12 altın frank vergi ödemektedir. (BFH, 81) Към края на века всеки османски поданик плаща по 12 златни франка данък на човек (прев. мой – б. а.).

Günlerden bir gün oturmaktayım, bir atlı dayandı kapıya... Hopladı yere... Selam verir girdi. (DA, 227) Седя си един ден, един конник доближи съвсем до вратата... Скочи на земята... Поздрави и влезе (прев. мой – б. а.).

- *Вместо бъдеще време:*

Avucunun içi kaşınverdi. Hem de sağ avucunun. Sol avucu olsa korkacak, çünkü o vakit para çıkıyor avucundan demektir; denediği için biliyor, sağ avucu kaşındı mı para gelmekte (=gelecek), bolca... (GDK, 130) Изведнъж го засърбя дланта. При това дясната. Ако да е лявата ще се уплаши, защото тогава означава, че пари излизат (ще излязат) от ръката ти; от опит го знае, засърби ли го дясната длан значи че пари идват (ще дойдат), много... (прев. мой – б. а.)

- *Вместо сегашно-бъдеще време:*

İlkin on ev boyunca düz gider; sonra sağa kıvrılır, orada bir bahçe duvarı ile tikanıp kalır. Ağzı Cerrahpaşa Hastanesi'nin yanından Davutpaşa İskelesi'ne doğru inen dik yola açılmaktadır (=açılır). (V. 15 Ocak 1960, 16) Първоначално минава в права линия по протежението на десет къщи; след това кривва на дясно, там свършва задънена от една градинска стена. Входът ѝ се отваря към стръмен път спускащ се покрай болницата Джеррахпаша по посока на пристана Давутпаша (прев. мой – б. а.).

Както става ясно от примера по-горе, употребата на този афикс вместо сегашно-бъдеще време се осъществява, когато се изразяват събития които имат постоянен характер [88-90].

В заключение можем да отбележим, че според Е. Yaman [1999] между образуваното с *-yor* сегашно време и това образувано с *-mAktA* и *-mAdA* в никакъв случай не може да се постави знак за равенство. Било от темпорална, било от функционална гледна точка между тях съществуват различия. Образуваното с афиксите от втората група (*-mAktA* и *-mAdA*) сегашно време е по-близко до понятието *cega*. В подкрепа на това той посочва, че в изречението *Tren gara giriyor* Влакът навлиза в гарата, се подразбира, че влакът е на път да навлезе в гарата, докато в изречението *Tren gara girmektedir* се подразбира по близкото до *cega* значение, а именно, че влакът вече е навлязъл и продължава да навлиза в гарата [87-88]. В заключение той обобщава, че рамките на сегашно време

образувано с афикса *-yor* в никакъв случай не могат да се ограничат с понятието *sega*. По принцип заедно с това да изразява времето, изживявано като *sega*, т. е. сегашния момент, то притежава и способността да изразява най-малко колкото миналото време и миналото, колкото бъдеще време и бъдещето, и изобщо като сегашно-бъдеще време да обхване всички времена. Накратко обхватът на това време било от темпорална, било от функционална гледна точка е много широк [132].

Според М. Ergin [1999] обаче, двете форми на сегашно време – формите на сегашно време на *-yor* и на сегашно време на *-makta, -mekte* и *-mada, -mede* (сегашно-продължително време – б. а.) – не се различават помежду си от функционална гледна точка. И двете означават, че действието се извършва в сегашно време. С тази разлика, че действието изразено посредством сегашно време на *-makta, -mekte* и *-mada, -mede* трябва задължително да е започнало. Докато *-yor* може да се употреби за изразяване на действие, което може да не е започнало, но е на път да започне, например: ***Biraz sonra geliyorum.*** След малко *идвам*. В този случай не можем да кажем ***Biraz sonra gelmekteyim.*** Следователно в *-yor* се съдържа и едно значение за бъдеще време изразено в смисъл на *предстоящо започване* на действието. Според него съдържащият в структурата си локатив афикс за сегашно време изразява едно по-определено, по-категорично сегашно време. Основната разлика между формите на сегашно време на *-yor* и на сегашно време на *-makta, -mekte* и *-mada, -mede* има темпорален характер. Не съществува разлика от гледна точка на *продължителността* на извършване на действието. И двете форми изразяват *продължителност*, и при двете действието продължава да се върши. Действието не е приключило. Защото се извършва в рамките на сегашно време. А щом означават сегашно време, то значи и двете форми на сегашно време изразяват *продължителност*. Формите за сегашно време на *-makta, -mekte* и *-mada, -mede* много рядко намират реализация в разговорната реч [281-282].

Сегашно-бъдеще време – Geniş Zaman

1. Сегашно-бъдеще време се образува с помощта на наставките *-r*, за глаголна основа окончаваша на гласна; *-ar/-er*, за едносрична глаголна основа окончаваша на съгласна (изключение правят петнайсет глагола, които въпреки, че окончават на съгласна и са едносрични се спрягат в сегашно време не с *-ar/-er*, а с *-ir, -ir, -ur, -ür* – б. а.); *-ir (-ir, -ur, -ür)*; за многосрична глаголна основа окончаваша на съгласна (за по-голяма нагледност вж. спрежението на турския глагол в сегашно-бъдеще време представено в Приложение 3 – б. а.) [Гълъбов 1949, 238-239]:

-r: *ye-mek* ям (инф.); *yerim* ям/ще ям, *yer* яде/ще яде, *yerler* ядат/ще ядат;

-ar / -er: *bak-mak* гледам (инф.); *bakarım* гледам/ще гледам, *bakar* гледа/ще гледа, *bakarlar* гледат/ще гледат;

-ir (-ir, -ir, -ur, -ür): *çalış-mak* работя (инф.); *çalışırım* работя/ще работя, *çalışır* работи/ще работи, *çalışırlar* работят ще работят.

Според Г. Гълъбов [1949] сегашно-бъдеще време – *geniş zaman*, каквото в български език няма, означава, че действието се върши както в сегашно, така и в бъдеще време, тоест, че действието изобщо се върши във всяко време, като например: ***земята се върти dünya döner, рибите плуват balıklar yüzer*** и други подобни изрази, при които в турски език не може да се употреби обикновеното сегашно време – *şimdiki zaman*:

Bu yol istanbul'a gider (а не *gidiyor*). *Този път води към Истанбул.*

Güneş bu taraftan doğar (а не *doğuyor*). *Слънцето от тази страна изгрява* [242-243].

Отрицателната форма на сегашно-бъдеще време за 1 л. ед. и мн. ч. се образува от основата на *-ma-, -me-* и личните окончания за 1 л. ед. и мн. ч., а формите за 2 л. и 3 л. в ед. и мн. ч. от основата на *-maz/-mez* + личните окончания за 2 л. и 3 л. ед. и мн. ч.:

okuma-tak не чета (=отриц. инф.): **okumam (okuma-m)** не чета/не ще чета, **okumazsin (okumaz-sin)** не четеш/не ще четеш, **okumaz** не чете/не ще чете, **okumayız (oku-ma-y-ız)** не четем/не ще четем, **okumazsınız (okumaz-sınız)** не четете/не ще четете, **okumazlar (okumaz-lar)** не четат/не ще четат.

Въпросителната форма на сегашно-бъдеще време се образува по формулата: основа на сегашно-бъдеще време + четиривариантна въпросителна частица *mi (mi, tu, mü)* + лично окончание, като въпросителната частица винаги се пише отделно от предходната дума и винаги слято с личното окончание следващо след нея: **okur muyum (okur tu-y-um)** чета ли/ще чета ли, **okur musun (okur tu-sun)** четеш ли/ще четеш ли, **okur mi (okur tu)** чете/ще чете ли, **okur tu-y-uz (okur tu-y-uz)** четем ли/ще четем ли, **okur tu-sunuz (okur tu-sunuz)** четете ли/ще четете ли, **okurlar mi (okur-lar mi)** четат ли/ще четат ли.

Отрицателно-въпросителната форма на глагола в сегашно-бъдеще време се образува по схемата: отрицателна основа на глагола в сегашно-бъдеще време + въпросителна частица + лично окончание: **okumaz muyum (okumaz tu-y-um)** не чета ли (изобщо)/няма ли да чета, **okumaz mi** не чете ли/ няма ли да чете, **okumaz muyuz (okumaz tu-y-uz)** не четем ли/ няма ли да четем, **okumazlar mi (oku-maz-lar mi)** не четат ли/ няма ли да четат.

2. Според Г. Гълъбов [1949] със сегашно-бъдеще време се изразяват и често повтарящи се действия на известни глаголни лица, като например артисти и други в театъра:

Yavaş yavaş perde iner. (Sedat Semavi, Ceza) *Завесата бавно пада* (а не *iniyor*, защото в момента, когато четем пиесата у дома например, завесата не пада; тя пада всеки път, когато действието се свърши на сцената).

Авторът заключава, че поради тази особеност на сегашно-бъдеще време в турски език, всички поговорки, чието действие е изразено в сегашно време, си служат със сегашно-бъдеще време:

Balta kendi sapını kesmez. (пг.) *Брадвата не сече собствената си дръжка.*

Avcıya bir göz yeter. (пг.) *На [добрия] ловец едно око е достатъчно* (На способния човек и малко усилия са достатъчни да се прояви).

Други особености на сегашно-бъдеще време са, че често пъти сегашно-бъдеще време означава, че действието се върши само в бъдеще:

Sus Muazzez, çabuk dönerim !...Belki her şeyi düzeltiriz. (S. Ali) *Мълчи Муаззез, скоро ще се върна ! ...Може би всичко ще уредим.*

Обикновено сегашно време се употребява за изразяване на действия, които се вършат в момента, в който става дума за тях:

Ava gidiyorum. *Отивам на лов* (в момента, когато се приказва – сегашно време).

Ava da giderim, geziye de ! *Отивам и на лов, и на разходка* (не в момента, в който се говори, а изобщо отивам на лов като ловец – сегашно-бъдеще време) [243-244].

Р. Беров и Е. Боев [1971] разглеждат значенията на сегашно-бъдеще време и констатираат, че то изразява:

Постоянно извършващи се действия, т. е. такива действия, които не могат да се отнесат към строго определено време (момент). Тези постоянно извършващи се действия могат да бъдат предизвикани не само по силата на природни закономерности, но така също и такива, които са установени от определени порядки, правила, норми и традиции:

İkbaharda her şey yeşillenir . *През пролетта всичко се раззеленява.*

Çocuklar umumiyetle tatlıyı severler. *Деца изобщо обичат сладкишите.*

Her sabah 20 dakika jimnastik yaparım. *Всяка сутрин правя по 20 минути гимнастика.*

Kurtlar sisli havayı severler. Вълците обичат мъгливо време.

Бъдещи, постоянни действия, с тази разлика от бъдеще-категорично време, че се употребява в случай, когато става въпрос за желаниа, обещания или намерение за извършването на дадени действия:

Öğleden sonra sinemaya gideriz. След обед ще отидем (имаме намерение да отидем) на кино.

Kitabı getir, ben onu iki günde okurum. Донеси книгата, аз ще я (имам намерение да я) прочета за два дни.

Сегашно-бъдеще време се използва широко в поговорки и пословици:

Ağaçtan maşa, abdalardan paşa olmaz. От дърво маща и от глупавия паща не става.

Kötü demirden kılıç olmaz. От лошо желязо не става меч.

Davul tozu ilaç olur. Прахът от тъпан става лекарство.

Allah kardeşi kardeş yaratır, ama kesesini ayrı yaratır. Господ създава братята, но им създава отделни кесии.

Особено често се употребява това време с думите **daima** – винаги, **sık sık** – често, **umumiyetle** – общо взето, **ekseriya** – в повечето случаи или с думи изразяващи понятия за време, предшествани от **her** – всеки: **her gün** всеки ден, **her sabah** всяка сутрин, **her hafta** всяка седмица, **her yaz** всяко лято, **her zaman** винаги, **her yıl** всяка година.

Тези думи предават обичайност и повторение на действието:

Her akşam saat 21'de yatarım. Всяка вечер лягам в 21 часа.

Her zaman böyle konuşur. Винаги говори така.

Her yaz denize gideriz. Всяко лято отиваме на море [194-195].

Сегашно време на българския глагол

1. Най-основното и най-простото по строеж и по ориентация е сегашно време. Това време е просто по форма, защото се образува от глаголната основа с помоща на окончания за лице и число. Основата на сегашно време завършва на гласна и именно според нея българските глаголи се делят на три спрежения. Основната гласна се губи в 1 л. ед. ч. и в 3 л. мн. ч., а пък в 3 л. ед. ч. глаголите в сегашно време нямат окончание, което означава, че завършват на основната гласна. Затова от основната форма на глагола (за основна форма е приета формата за 1 л. ед. ч. в сегашно време) не може да се установи спрежението на глагола. Най-добре личи спрежението в 3 л. ед. ч., тъй като глаголната форма завършва на основната гласна: ако гласната е **-е**, глаголът е от **първо спрежение** (**чете** okuyor, **пише** yazıyor – прев. мой – б. а.), ако завършва на **-и**, спрежението е **второ** (**мисли** düşünüyor, **говори** konuşuyor, **брои** sayıyor – прев. мой – б. а.), а ако основната гласна е **-а** (или **-я**), тогава глаголът е от **трето спрежение** (**обича** seviyor, **разказва** anlatıyor, **стреля** ateş ediyor – прев. мой – б. а.) [Пашов 2005, 140-141].

Казаното по-горе се представя и в следния вид:

Според гласната, на която завършва формата за 3 л. ед. ч. глаголите се делят в три групи:

I група – на **-е**, напр.: **той чете** o okuyor

II група – на **-и**, напр.: **той учи** o okuyor

III група – на **-а / -я**, напр.: **той бяга** o koşuyor (прев. мой – б. а.).

Окончания на глаголите от I и II група в сег време

ед. ч.	мн. ч.
1. -а / -я	1. -м
2. ш	2. -те
3. –	3. -ат / -ят

Окончания на глаголите от III група в сег време

ед. ч.
1. -м
2. -ш
3. –

мн. ч.
1. -ме
2. -те
3. -т

[Буров 1997, 12-15].

(I) пиша yazmak	(II) уча okumak	(III) скачам atlamak
аз пиша ben yazıyorum	уча okuyorum	аз скачам ben atlıyorum
ти пишеш sen yazıyorsun	учиш okuyorsun	ти скачаш sen atlıyorsun
той пише o yazıyor	учи okuyor	той скача o atlıyor
тя пише o yazıyor	учи okuyor	тя скача o atlıyor
ние пишем biz yazıyoruz	учим okuyoruz	ние скачаме biz atlıyoruz
вие пишете siz yazıyorsunuz	учите okuyorsunuz	вие скачате siz atlıyorsunuz
те пишат onlar yazıyorlar	учат okuyorlar	те скачат onlar atlıyorlar

Отрицателната форма на глагола в сегашно време в български език се образува, като частицата за отрицание се постави пред спрегаемата форма на глагола в сегашно време: **не пиша** yazmıyorum, **не уча** okumuyorum, **не бягат** koşturmuyorlar.

Въпросителни форми образувани с частицата **ли**. Образуват се като към спрегаемата форма на глагола в сегашно време се прибави частицата **ли** (пише се отделно): **пиша ли** yazıyor muyum, **учим ли** okuyor muyuz, **бягат ли** koşturmuyorlar mı.

Отрицателно-въпросителната форма се образува по формулата: отрицателна частица **не** + спрегаемият глагол в сегашно време + въпросителната частица **ли**: **не пиша ли** yazmıyor muyum, **не уча ли** okumuyor muyum, **не бягат ли** koşturmuyorlar mı.

Сегашно време в българския език П. Пашов [2005] дефинира като време, което изразява действие, съвпадащо, по-точно “пронизващо” сегашния момент. Основното значение на сегашно време е да изрази действие, съвременно на сегашния момент, продължаващо в сегашния момент, непрекътено в сегашния момент, независимо кога в миналото е започнало и кога в бъдещето ще бъде прекратено.

В основното си значение формата за сегашно време в диалогичната реч изразява конкретно действие, извършващо се реално в момента на говоренето [140, 142].

Основно значение (реално) на формите за сегашно време е това, когато те означават действия, съвпадащи с момента на говоренето. И понеже от гледище на говорителя моментът на говоренето се определя като „сега”, това значение на формите за сегашно време е *реално*. По-нататък авторът акцентува върху извънредно честата употреба на формите за сегашно време с реалното им значение и преди всичко във всекидневното устно общуване между членовете на обществото, в писмената делова реч (кореспонденция, съобщения, реклами), в административни документи и др. Някои от примерите които прилага са следните: **Студ, дърво и камък се пука, гладни от два или три деня, а той нее и все весел. Вечер, дордето ще легнем, той нее; сутрин, щом си отвори очите, пак нее.** Dondurucu bir soğuk, ağaç ve taş çatlıyor, iki veya üç gündür açız, o ise şarkı söylüyor ve hep neşeli. Akşamleyin, yatmadan önce, o şarkı söylüyor; sabahleyin, gözlerini açtığında, gene şarkı söylüyor (прев. мой – б. а.) [Стоянов 1984, 356-357].

2. С. Стоянов [1984] отбелязва, че реалното значение на формите за сегашно време не е единствено. Тези форми имат също така и други употреби и значения. Той представя останалите значения на формите за сегашно време в следния ред:

Сегашно време вместо минало. В определени случаи формите за сегашно време се употребяват, за да се означават с тях *минали* действия. Това се прави обикновено, когато се предават минали случки и събития в разказ. С цел да се придаде по-голяма живост и нагледност на повествованието или да се актуализира някоя драматична ситуация разказвачът прибегва (често пъти несъзнателно) до употребата на сегашно

време вместо минало. Такова сегашно време се нарича още *сегашно историческо* (*praesens historicum*).

Сегашно време вместо бъдеще. Макар и по рядко, и то предимно в разговорна реч, формите за сегашно време се употребяват за означаване на бъдещи действия, например: *Делегацията пристига (=ще пристигне) след два дена. Heyet iki gün sonra geliyor (=gelecek)* (прев. мой – Б. К.).

Авторът отбелязва и стилистическата неутралност на формите за сегашно време, с които се означават бъдещи действия. Чрез употребата на тези форми се дава израз на по-голяма сигурност и увереност, че означените действия ще се осъществят.

Сегашно гномическо време. Както беше цитирано по-горе, сегашно-бъдеще време в български език няма. Но липсата на морфологичен показател за това време в езика, не изключва възможността семантиката на това време да бъде постигната в българския език чрез други средства, в случая посредством възможностите например на българското сегашно време и по-специално чрез т. нар. *сегашно гномическо време*. Така С. Стоянов нарича това сегашно време, чиито форми според него означават действия, неотнесени към никакъв момент във времето. Терминът „гномическо” идва от главната употреба на това време. Понеже то означава действия, които важат за всякога, използва се в поговорки, пословици, сентенции (грц. гноме, сентенция, пословица), общоважещи истини, научни обобщения и формулировки и др. под., например: *Желязото се кове докато е горещо.* (пг.) *Demir sıcakken dövülür, Дървото се свива докато е младо.* (пг.) *Ağaç yaşken eğilir, Водата замръзва при нула градуса. Su sıfır derecede donar, Тоз, който падне в бой за свобода, той не умира. Özgürlük uğruna verilen mücadeleden düşen ölmez* (прев. мой – б. а.) [357-358].

П. Пашов [2005] отбелязва, че сегашно време освен в основното си значение се употребява и преносно, и обобщено, а също и вместо минало или вместо бъдеще време със съответни стилистични отсенки.

Формата за сегашно време може да изрази *обобщено действие*, което не се извършва само в момента на говоренето, а в много по-широк диапазон от време или пък се извършва винаги, въобще. Тук авторът отнася така нареченото *сегашно абсолютно време*, чрез което се изразяват общоприети истини, напр. *Мечките прекарват зимата в сън Ayılar kışı uyuyarak geçiriyor* (на турски това значение е по-удачно да се предаде с формата на глагола в сегашно-бъдеще време: *geçirir* – б. а.). Със сегашно време се означава и *непрекъснато извършващо се действие*: *Мразя мързела, не понасям лъжата. Tembellikten nefret ediyorum (nefret ederim), yalana tahammül etmiyorum (tahammül etmem)* (прев. мой – б. а.).

Друга разновидност е *сегашното повторително време*, изразяващо *повтарящи се действия*, които засягат сегашния момент, макар и конкретно да не се извършват в момента на говоренето, напр. може да се каже *Нещо не съм добре, кашлям. İyi değilim, öksürüyorum*, макар в момента да не кашляме (прев. мой – б. а.).

Когато се съобщава за *редица последователно извършващи се действия в момента на тяхното извършване*, се употребяват формите за сегашно време, които авторът нарича *сегашно репортажно време*. Така се предава напр. развоят на футболен мач или някакво състезание, или пък посрещане и изпращане: *Самолетът спира, вратата се отваря, по стълбата слиза видният гост, ръкува се с очакващия го министър... Uçak duruyor, kapı açılıyor, ünlü konuk merdivenden iniyor, onu bekleyen bakanla samimi bir şekilde el sıkışıyor...* (прев. мой – б. а.).

Във връзка с преносната употреба на сегашно време вместо бъдеще или още както той го нарича *сегашно предсказно (или пророческо) време* авторът констатира, че бъдещността на действието във всички посочени от него и свързани с тази разновидност на сегашното време примери е изразена по лексикален път, с една дума

или с израз: *Утре постъпвам в болницата. Yarın hastaneye yatıyorum; След един месец излизам на конкурса... Bir ay sonra müsabakaya giriyorum...* (прев. мой – б. а.) [142-143].

ИЗВОДИ:

От всичко казано и представено до тук можем да направим някои изводи свързани с разгледания проблем, а именно:

1. В двата езика сегашно време в основното си значение се дефинира като време, изразяващо действие съвпадащо, по-точно пронизващо сегашния момент, т.е. безспорно и в двата езика става дума за изразяване на действие осъществяващо се в момента на говорене.

2. Формите за сегашно време имат широка употреба, което се дължи на факта, че сегашно време освен в основното си значение има редица други употреби, като обща за двата езика е преносната им употреба вместо други времена.

3. В българския език преносната употреба на сегашно време основно обхваща двете основни времена – минало и бъдеще, докато обхватът на сегашно време в турски език изглежда много по-широк, тъй като турското сегашно време може да се употреби преносно вместо останалите четири прости по своя строеж времена на изявителното наклонение в турски език: минало свършено време, несвидетелско минало време, бъдеще време и сегашно-бъдеще време.

4. В турски език освен сегашно време, образувано с афикса *-(I)yor*, в плоскостта на сегашно време функционират още две времена, каквито в български език впрочем няма. Това са сегашно-продължително (*sürekli şimdiki zaman*) и сегашно-бъдеще време (*geniş zaman*).

5. Сегашно-продължително време по характера на своето значение влиза в състава на личните форми на изявително наклонение, обозначавайки една от разновидностите на сегашно време. Това време представя действието като продължителен процес в рамките на сегашно време. Специфичното му значение, а именно да означава продължително действие в настоящето, но непреминаващо в постоянно прави още по-трудна задачата да се открият най-точните семантични съответствия на формите на това време в български език. От приложените примери можем да заключим, че продължителното, но непреминаващо в постоянно действие може да се предаде в български език чрез формите на сегашно време като се прибегне и до помоща на лексикални средства доуточняващи особения нюанс в значението на това често използвано в турския език време.

Трябва да се има предвид винаги, че действието изразено посредством сегашно време на *-makta, -mekte* и *-mada, -mede* (сегашно-продължително време) е задължително започнало. Докато *-yor* може да се употреби за изразяване на действие, което може да не е започнало, но е на път всеки момент да започне

6. Внимателен преглед на представените в изложението описания и на приложените примери свързани със значенията на турското сегашно-бъдеще време и на българското сегашно време ни навежда на извода, че значението на турското сегашно-бъдеще време в български език може да се постигне посредством формите и значенията на сегашно или на бъдеще време. Въпросът за подбора в български език на времето, което ще бъде използвано за предаване на турското сегашно-бъдеще време, зависи от това дали глаголната форма в сегашно-бъдеще време в турски език е използвана в значение на сегашно или в значение на бъдеще време. От друга страна *непрекъснато извършващи се действия* и значенията на т. нар. в български език времена - *сегашно абсолютно време* и *сегашно гномическо време* - в турски език се предават с формите на сегашно-бъдеще време на турския глагол.

7. Сегашно време, сегашно-продължително и сегашно-бъдеще време в турски език и сегашно време в български език по своя морфологичен строеж са все прости времена, като се има предвид деленето на глаголните форми и в двата езика на прости и сложни в зависимост от техния морфологичен строеж.

8. В турския език всяка проста форма се състои от три елемента: глаголна основа, афикс за глаголно време или за наклонение и лично окончание за глаголно лице, с изключение на 3 л.

9. Простото по форма сегашно време в български език пък се образува от глаголната основа с помощта на окончания за лице и число.

10. Вече цитирахме в изложението, че морфолого-типологически турският език е изгласно-аглютинативен – словообразуването и словоизменението се осъществяват с помощта на афикси присъединявани към съответните корени, които не претърпяват никакви промени. Споменатите афикси от звукова гледна точка са уподобяеми с корена на думите, поради това от фонетична гледна точка всеки един афикс притежава повече от една форма, за разлика от корена на думата който не се променя. Прибавянето на афиксите обаче става по строго определени фонетични правила или още закони за звукова хармония.

11. Както вече споменахме в изложението, турският глагол има само едно спрежение и то е правилно, докато в български език глагола има три спрежения, които се делят на такива според завършващата на гласна основа на сегашно време. Спрежението на глагола в българския език се установява в 3 л. ед. ч., тъй като глаголната форма завършва на основната гласна.

Литература:

1. **Буров Ст.**, Български език за чужденци. Първа част – основен курс по лексика и граматика. Велико Търново, 1997.
2. **Беров Р., Боев Е.**, Учебник по турски език. С., 1971.
3. **Георгиев Вл., Дуриданов Ив.**, Езикознание. С., 1978.
4. **Георгиев Ст.**, Морфология на българския език. Велико Търново, 1996.
5. **Гълъбов Г.**, Турска граматика. С., 1949.
6. **Данчев А.**, Съпоставително езикознание. Теория и методология. С., 2001.
7. **Добрев Ив.**, Морфологията на съвременния турски език в някои турски граматика. - Съпоставително езикознание, 1981, №1, 110-115.
8. **Кононов А. Н.**, Грамматика современного турецкого литературного языка. Москва – Ленинград, 1956.
9. **Манолова Л.**, Речник на лингвистичните термини. С., 1999.
10. **Пашов П.**, Българска граматика. Пловдив, 2005.
11. **Banguoğlu T.**, Türkçenin Grameri. Ankara, 2004.
12. **Demir T.**, Türkçe Dilbilgisi. Ankara, 2004.
13. **Ediskun H.**, Türk Dilbilgisi. İstanbul, 2003.
14. **Ergin, M.**, Türk Dil Bilgisi. İstanbul, 1993.
15. **Gencan T.**, Dilbilgisi. Ankara, 1979.
16. **Korkmaz Z.**, Gramer Terimleri Sözlüğü. Ankara, 1992.
17. **Korkmaz Z.**, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi). Ankara, 2003.
18. **Yaman E.**, Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları. Ankara, 1999.

ПРИЛОЖЕНИЕ

СПРЕЖЕНИЕ НА ТУРСКИЯ ГЛАГОЛ В СЕГАШНО, СЕГАШНО-ПРОДЪЛЖИТЕЛНО И СЕГАШНО-БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ

Приложение I

СЕГАШНО ВРЕМЕ – ŞİMDİKİ ZAMAN					
Форма на глагола	Лица	Глаголи чиито основи завършват на съгласна	Глаголи чиито основи завършват с широка гласна -a, -e	Глаголи чиито основи съдържат закръглена гласна (o, u, ö, ü)	Глаголи чиито основи завършват с широка гласна -a, -e и съдържат закръглена гласна (o, u, ö, ü)
Положителна	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	<i>sat-mak</i> продавам <i>sat-t-yor-um</i> <i>sat-yorsun</i> <i>sat-yor</i> <i>sat-yoruz</i> <i>sat-yorsunuz</i> <i>sat-yorlar</i>	<i>başla-mak</i> започвам <i>başl/a>/-t-yor-um</i> <i>başlıyorsun</i> <i>başlıyor</i> <i>başlıyoruz</i> <i>başlıyorsunuz</i> <i>başlıyorlar</i>	<i>sor-mak</i> питам <i>sor-u-yor-um</i> <i>soruyorsun</i> <i>soruyor</i> <i>soruyoruz</i> <i>soruyorsunuz</i> <i>soruyorlar</i>	<i>oyna-mak</i> играя <i>oyn/a>/-u-yor-um</i> <i>oynuyorsun</i> <i>oynuyor</i> <i>oynuyoruz</i> <i>oynuyorsunuz</i> <i>oynuyorlar</i>
		<i>продавам, продаваши, продава, продаваме, продавате, продават</i>	<i>започвам, започваши, започва, започваме, започвате, започват</i>	<i>питам, питаши, пита, питаме, питате, питат</i>	<i>играя, играеши, играе, играем, играете, играят</i>
Отрицателна	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	<i>dik-me-mek</i> не шия <i>dik-mi-yor-um</i> <i>dikmiyorsun</i> <i>dikmiyor</i> <i>dikmiyoruz</i> <i>dikmiyorsunuz</i> <i>dikmiyorlar</i>	<i>atla-ma-mak</i> не скачам <i>atla-mı-yor-um</i> <i>atlamıyorsun</i> <i>atlamıyor</i> <i>atlamıyoruz</i> <i>atlamıyorsunuz</i> <i>atlamıyorlar</i>	<i>bul-ma-mak</i> не намирам <i>bul-mu-yor-um</i> <i>bulmuyorsun</i> <i>bulmuyor</i> <i>bulmuyoruz</i> <i>bulmuyorsunuz</i> <i>bulmuyorlar</i>	<i>kutla-ma-mak</i> не честитя <i>kutla-mı-yor-um</i> <i>kutlamıyorsun</i> <i>kutlamıyor</i> <i>kutlamıyoruz</i> <i>kutlamıyorsunuz</i> <i>kutlamıyorlar</i>
		<i>не шия, не шиеш, не шиеш, не шием, не шием, не шием, не шият</i>	<i>не скачам, не скачаши, не скача, не скачаме, не скачате, не скачат</i>	<i>не намирам, не намираши, не намира, не намираме, не намирате, не намират</i>	<i>не честитя, не честитиши, не честити, не честитим, не честитите, не честитят</i>
Въпросителна	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	<i>vur-mak</i> удрям <i>vur-u-yor mu-y-um</i> <i>vuruyor musun</i> <i>vuruyor mu</i> <i>vuruyor muyuz</i> <i>vuruyor musunuz</i> <i>vvuruyorlar mı</i>	<i>süsle-mek</i> украсявам <i>süsl/e>/-ü-yor mu-y-um</i> <i>süslüyor musun</i> <i>süslüyor mu</i> <i>süslüyor muyuz</i> <i>süslüyor musunuz</i> <i>süslüyorlar mı</i>	<i>göm-mek</i> заравям <i>göm-ü-yor mu-y-um</i> <i>gömlüyor musun</i> <i>gömlüyor mu</i> <i>gömlüyor muyuz</i> <i>gömlüyor musunuz</i> <i>gömlüyorlar mı</i>	<i>söyle-mek</i> казвам <i>söyl/e>/ü-yor mu-y-um</i> <i>söylüyor musun</i> <i>söylüyor mu</i> <i>söylüyor muyuz</i> <i>söylüyor musunuz</i> <i>söylüyorlar mı</i>
		<i>удрям ли, удряши ли, удря ли, удряме ли, удряте ли, удрят ли</i>	<i>украсявам ли, украсяваши ли, украсява ли, украсяваме ли, украсявате ли, украсяват ли</i>	<i>заравям ли, заравяши ли, заравя ли, заравяме ли, заравяте ли, заравят ли</i>	<i>казвам ли, казваши ли, казва ли, казваме ли, казвате ли, казват ли</i>
Отрицателно-въпросителна форма	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	<i>sür-me—mek</i> не ора <i>sür-mü-yor mu-yu-m</i> <i>sürmüyor musun</i> <i>sürmüyor mu</i> <i>sürmüyor muyuz</i> <i>sürmüyor musunuz</i> <i>sürmüyorlar mı</i>	<i>inle-me-mek</i> не пъшкам <i>inle-mi-yor mu-y-um</i> <i>inlemiyor musun</i> <i>inlemiyor mu</i> <i>inlemiyor muyuz</i> <i>inlemiyor musunuz</i> <i>inlemiyorlar mı</i>	<i>gül-me-mek</i> не се смее <i>gül-mü-yor mu-y-um</i> <i>gülmüyor musun</i> <i>gülmüyor mu</i> <i>gülmüyor muyuz</i> <i>gülmüyor musunuz</i> <i>gülmüyorlar mı</i>	<i>büyüle-me-mek</i> не омагьосвам <i>büyüle-mi-yor mu-y-um</i> <i>büyülemiyor musun</i> <i>büyülemiyor mu</i> <i>büyülemiyor muyuz</i> <i>büyülemiyor musunuz</i> <i>büyülemiyorlar mı</i>

		не ора ли, не ореш ли, не оре ли, не орем ли, не орете ли, не орат ли	не пѝшкам ли, не пѝшкаш ли, не пѝшка ли, не пѝшкаме ли, не пѝшкате ли, не пѝшкат ли	не се ли смея, не се ли смееш, не се ли смее, не се ли смеем, не се ли смеете, не се ли смеят	не омагѝосвам ли, не омагѝосваш ли, не омагѝосва ли, не омагѝосваме ли, не омагѝосвате ли, не омагѝосват ли
--	--	---	---	---	---

Приложение 2

СЕГАШНО-ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ – SÜREKLİ ŞİMDİKİ ZAMAN					
Глагол	Лица	Положителна форма	Отрицателна форма	Въпросителна форма	Отрицателно-въпросителна форма
satmak продавам	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	satmak-ta-y-im satmaktasın satmakta satmaktayız satmaktasınız satmaktadırlar продавам (продължително, като продължителен процес в рамките на сег. вр.), продаваши, продава, продаваме, продавате, продават	satmamak-ta-y-im satmamaktasın satmamakta satmamaktayız satmamaktasınız satmamaktadırlar не продавам (продължително, като продължителен процес в рамките на сег. вр.), не продаваши, не продава, не продаваме, не продавате, не продават	satmak-ta mı-y-im satmakta mısın satmakta mı satmakta mıyız satmakta mısınız satmakta midirler продавам ли (продължително, като продължителен процес в рамките на сег. вр.), продаваши ли, продава ли, продаваме ли, продавате ли, продават ли	satmamak-ta mı-y-im satmamakta mısın satmamakta mı satmamakta mıyız satmamakta mısınız satmamakta midirler не продавам ли (продължително, като продължителен процес в рамките на сег. вр.), не продаваши ли, не продава ли, не продаваме ли, не продавате ли, не продават ли
süslemek украсявам	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	süslemek-te-y-im süslemektesin süslemekte süslemekteyiz süslemektesiniz süslemektedirler украсявам (продължително, като продължителен процес в рамките на сег. вр.), украсяваши, украсява, украсяваме, украсявате, украсяват	süslememek-te-y-im süslememektesin süslemekte süslemekteyiz süslemektesiniz süslemektedirler не украсявам (продължително, като продължителен процес в рамките на сег. вр.), не украсяваши, не украсява, не украсяваме, не украсявате, не украсяват	süslemek-te mi-y-im süslemekte misin süslemekte mi süslemekte miyiz süslemekte misiniz süslemekte midirler украсявам ли (продължително, като продължителен процес в рамките на сег. вр.), украсяваши ли, украсява ли, украсяваме ли, украсявате ли, украсяват ли	süslememek-te mi-y-im süslemekte misin süslemekte mi süslemekte miyiz süslemekte misiniz süslemekte midirler не украсявам ли (продължително, като продължителен процес в рамките на сег. вр.), не украсяваши ли, не украсява ли, не украсяваме ли, не украсявате ли, не украсяват ли

Приложение 3

СЕГАШНО-БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ – GENİŞ ZAMAN					
Форма на глагола	Лица	едносрични глаголни основи окончаващи на съгласна	глаголни основи окончаващи на гласна	многосрични глаголни основи окончаващи на съгласна	едносрични глаголни основи окончаващи на съгласна, но образуващи сег.-бъдеще вр. с -ır, -ir, -

					ur, -ür
Положителна	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	<i>sat-mak</i> продавам sat-ar-ım <i>satarsın</i> satar <i>satarız</i> satarsınız <i>satarlar</i>	<i>başla-mak</i> започвам başla-r-ım <i>başlarsın</i> başlar <i>başlarız</i> başlarsınız <i>başlarlar</i>	<i>otur-mak</i> седя otur-ur-um <i>oturursun</i> oturur <i>otururuz</i> oturursunuz <i>otururlar</i>	al-mak вземам al-ır-ım <i>alırsın</i> alır <i>alırız</i> alırsınız <i>alırlar</i>
		<i>продавам/ще</i> <i>продам,</i> <i>продаваш/ще</i> <i>продадеш,</i> <i>продава/ще продаде,</i> <i>продаваме/ще</i> <i>продадеме,</i> <i>продавате/ще</i> <i>продадете,</i> <i>продават/ще</i> <i>продадат</i>	<i>започвам/ще</i> започна, <i>започваш/ще</i> започнеш, <i>започва/ще</i> започне, <i>започваме/ще</i> <i>започнем,</i> <i>започвате/ще</i> <i>започнете,</i> <i>започват/ще</i> <i>започнат</i>	<i>седя/ще</i> седна, <i>седиш/ще</i> седнеш, <i>седи/ще</i> седне, <i>седим/ще</i> седнем, <i>седите,</i> <i>ще седнете,</i> <i>седят/ще</i> седнат	<i>вземам/ще</i> взема, <i>вземаш/ще</i> вземеш, <i>взема/ще</i> вземе, <i>вземаме/ще</i> вземем, <i>вземате/ще</i> вземете, <i>вземат/ще</i> вземат
Отрицателна	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	dik-me-mek <i>не шия</i> dik-me-m dik-mez-sin dik-mez dik-me-y-iz dik-mez-siniz dik-mez-ler	atla-ma-mak <i>не скачам</i> atla-ma-m atla-maz-sın atla-maz atla-ma-y-iz atla-maz-sınız atla-maz-lar	çalış-ma-mak <i>не работя</i> çalış-ma-m çalış-maz-sın çalış-maz çalış-ma-y-iz çalış-maz-sınız çalış-maz-lar	bul-ma-mak <i>не намирам</i> bul-ma-m bul-maz-sın bul-maz bul-ma-y-iz bul-maz-sınız bul-maz-lar
		<i>не шия/няма да</i> <i>ушия, не шиеш/няма</i> <i>да ушиеш, не</i> <i>шие/няма да ушие,</i> <i>не шием/няма да</i> <i>ушием, не шиете,</i> <i>няма да ушите, не</i> <i>шият, няма да</i> <i>ушият</i>	<i>не скачам/няма да</i> <i>скоча, не скачаш/няма</i> <i>да скочиш, не</i> <i>скача/няма да скочи, не</i> <i>скачаме/няма да</i> <i>скочим, не</i> <i>скачате/няма да</i> <i>скочите, не</i> <i>скачат/няма да скачат</i>	<i>не работя/няма да</i> <i>работя, не</i> <i>работиш/няма да</i> <i>работиш, не работи/</i> <i>няма да работи, не</i> <i>работим/няма да</i> <i>работим, не</i> <i>работите/няма да</i> <i>работите, не</i> <i>работят/няма да</i> <i>работят</i>	<i>не намирам/няма да</i> <i>намеря, не</i> <i>намираш/няма да</i> <i>намериш, не</i> <i>намира/няма да</i> <i>намери, не</i> <i>намираме/няма да</i> <i>намерим, не</i> <i>намирате/няма да</i> <i>намерите, не</i> <i>намират/няма да</i> <i>намерят</i>
Въпросителна	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	sor-mak питам sor-ar mı-y-ım sorar mısın sorar mı sorar mıyız sorar mısınız sorarlar mı <i>питам ли/ще</i> <i>попитам ли, питаш</i> <i>ли/ще питаш ли,</i> <i>пита ли/ще пита</i> <i>ли, питаме ли/ще</i> <i>попитаме ли,</i> <i>питате ли/ще</i> <i>попитате ли, питат</i> <i>ли/ще попитат ли</i>	süsle-mek украсявам süsle-r mi-y-ım süsler misin süsler mi süsler miyiz süsler misiniz süslerler mi <i>украсявам ли/ще</i> украся <i>ли, украсяваш ли/ще</i> <i>украсиш ли, украсява</i> <i>ли/ще украси ли,</i> <i>украсяваме ли/ще</i> <i>украсим ли, украсявате</i> <i>ли/ще украсите ли,</i> <i>украсяват ли/ще</i> <i>украсят ли</i>	gönder-mek <i>изпращам</i> gönder-ir mi-y-ım gönderir misin gönderir mi gönderir miyiz gönderir misiniz gönderirler mi <i>пращам ли/ще</i> <i>изпратя ли, пращаш</i> <i>ли/ще изпратиш ли,</i> <i>праща ли/ще</i> <i>изпрати ли, пращаме</i> <i>ли/ще изпратим ли,</i> <i>пращате ли, ще</i> <i>изпратите ли,</i> <i>пращат ли/ще</i> <i>изпратят ли</i>	gel-mek идвам gel-ir mi-y-ım gelir misin gelir mi gelir miyiz gelir misiniz gelirler mi <i>идвам ли/ще</i> дойда ли, <i>идваш ли/ще</i> дойдеш <i>ли, идва ли/ще</i> дойде <i>ли, идваме ли/ще</i> <i>дойдем ли, идвате</i> <i>ли/ще</i> дойдете ли, <i>идват ли/ще</i> дойдат ли
		sür-me-mek	inle-me-mek	soyun-ma-mak	öl-me-mek

Отрицателно- въпросителна форма	1 л. ед. ч.	<i>не ора</i> sür-mez mi-y-îm	<i>не пѝшкам</i> inle-mez mi-y-îm	<i>не се събличам</i> soyun-maz mi-y-îm	<i>не умирам</i> ölmez miyim
	2 л.	sürmez misin	inlemez misin	soyunmaz misin	ölmez misin
	3 л.	sürmez mi	inlemez mi	soyunmaz mi	ölmez mi
	1 л. мн. ч.	sürmez miyiz	inlemez miyiz	soyunmaz miyiz	ölmez miyiz
	2 л.	sürmez misiniz	inlemez misiniz	soyunmaz misiniz	ölmez misiniz
	3 л.	sürmezler mi	inlemezler mi	soyunmazlar mi	ölmezler mi
		<i>не ора ли/няма ли да ора, не ореш ли/няма ли да изореш, не оре ли/няма ли да изоре, не орем ли/няма ли да изорем, не орете ли/няма ли да изорете, не орат ли/няма ли да изорат</i>	<i>не пѝшкам ли/няма ли да изпѝшкам, не пѝшкаш ли/няма ли да изпѝшкаш, не пѝшка ли/няма ли да пѝшка, не пѝшкаме ли/няма ли да изпѝшкаме, не пѝшкате ли/няма ли да изпѝшкате, не пѝшкат ли/няма ли да изпѝшкат</i>	<i>не се ли събличам/няма ли да се съблека, не се ли събличаш/няма ли да се съблечеш, не се ли съблича/няма ли да се съблече, не се ли събличаме/няма ли да се съблечем, не се ли събличате/няма ли да се съблечете, не се ли събличат/няма ли да се съблекат</i>	<i>няма ли да умра, няма ли да умреш, не умира ли/няма ли да умре, няма ли да умрем, няма ли да умрете, не умирам ли/няма ли да умрам</i>

СПРЕЖЕНИЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ГЛАГОЛ В СЕГАШНО ВРЕМЕ

Приложение 4

Форма на глагола	Лица	I спрежение – за глаголни форми завършващи на основна гласна -е в 3 л. ед. ч. (<i>чете okuyor, see ekiyor</i>)	II спрежение – за глаголни форми завършващи на основна гласна -и в 3 л. ед. ч. (<i>мисли düşünüyor</i>)	III спрежение – за глаголни форми завършващи на основна гласна -а/-я в 3 л. ед. ч. (<i>пита soruyor, хвърля atıyor</i>)
Положителна	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	<i>чета okumak</i> чета четеш чете четем четете четат	<i>мисля düşünmek</i> мисля мислиш мисли мислим мислите мислят	<i>пита sormak</i> пита питаш пита питаме питате питат
	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	<i>сея ektmek</i> сея сееш сея сеем сеете сеят	<i>okuyorum, okuyorsun, okuyor, okuyoruz, okuyorsunuz, okuyorlar</i>	<i>düşünüyorum, düşünüyorsun, düşünüyor, düşünüyoruz, düşünüyorsunuz, düşünüyorlar</i>
		<i>ekiyorum, ekiyorsun, ekiyor, ekiyoruz, ekiyorsunuz,</i>		<i>atıyorum, atıyorsun, atıyor, atıyoruz,</i>

		<i>ekiyorlar</i>		<i>atıyorsunuz, atıyorlar</i>
Отрицателна	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	не чета <i>okumamak</i> не чета не четеш не чете не четем не четете не четат <i>okumuyorum, okumuyorsun,</i> <i>okumuyor, okumuyoruz,</i> <i>okumuyorsunuz,</i> <i>okumuyorlar</i>	не мисля <i>düşünmemek</i> не мисля не мислиш не мисли не мислим не мислите не мислят <i>düşünmüyorum,</i> <i>düşünmüyorsun,</i> <i>düşünmüyor,</i> <i>düşünmüyoruz,</i> <i>düşünmüyorsunuz,</i> <i>düşünmüyorlar</i>	не питам <i>sormamak</i> не питам не питаиш не пита не питаме не питате не питат <i>sormuyorum,</i> <i>sormuyorsun,</i> <i>sormuyor,</i> <i>sormuyoruz,</i> <i>sormuyorsunuz,</i> <i>sormuyorlar</i>
	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	не сея <i>ekmemek</i> не сея не сееш не сее не сеем не сеете не сеят <i>ekmiyorum, ekmiyorsun,</i> <i>ekmiyor, ekmiyoruz,</i> <i>ekmiyorsunuz, ekmiyorlar</i>		не хвърлям <i>atmamak</i> не хвърлям не хвърляиш не хвърля не хвърляме не хвърляте не хвърлят <i>atmıyorum,</i> <i>atmıyorsun, atmıyor,</i> <i>atmıyoruz,</i> <i>atmıyorsunuz,</i> <i>atmıyorlar</i>
Въпросителна	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	чета ли четеш ли чете ли четем ли четете ли четат ли <i>okuyor muyum, okuyor</i> <i>musun, okuyor mi, okuyor</i> <i>muyuz, okuyor musunuz,</i> <i>okuyorlar mı</i>	мисля ли мислиш ли мисли ли мислим ли мислите ли мислят ли <i>düşünüyor muyum,</i> <i>düşünüyor musun,</i> <i>düşünüyor mi,</i> <i>düşünüyor muyuz,</i> <i>düşünüyor musunuz,</i> <i>düşünüyorlar mı</i>	питам ли питаиш ли пита ли питаме ли питате ли питат ли <i>soruyor muyum,</i> <i>soruyor musun,</i> <i>soruyor mi, soruyor</i> <i>muyuz, soruyor</i> <i>musunuz, soruyorlar</i> <i>mı</i>

	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	<i>сея ли</i> <i>сееш ли</i> <i>сее ли</i> <i>сеем ли</i> <i>сеете ли</i> <i>сеят ли</i> <i>ekiyor miyim, ekiyor musun,</i> <i>ekiyor mi, ekiyor muyuz,</i> <i>ekiyor musunuz, ekiyorlar mi</i>		<i>хвърлям ли</i> <i>хвърляш ли</i> <i>хвърля ли</i> <i>хвърляме ли</i> <i>хвърляте ли</i> <i>хвърлят ли</i> <i>atiyor miyim, atiyor</i> <i>musun, atiyor mi,</i> <i>atiyor muyuz, atiyor</i> <i>musunuz, atiyorlar</i> <i>mi</i>
Отрицателно- въпросителна форма	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	<i>не чета ли</i> <i>не четеш ли</i> <i>не чете ли</i> <i>не четем ли</i> <i>не четете ли</i> <i>не четат ли</i> <i>okumuyor miyim, okumuyor</i> <i>musun, okumuyor mi,</i> <i>okumuyor muyuz, okumuyor</i> <i>musunuz, okumuyorlar mi</i>	<i>не мисля ли</i> <i>не мислиш ли</i> <i>не мисли ли</i> <i>не мислим ли</i> <i>не мислите ли</i> <i>не мислят ли</i> <i>duşunmuyor miyim,</i> <i>duşunmuyor musun,</i> <i>duşunmuyor mi,</i> <i>duşunmuyor muyuz,</i> <i>duşunmuyor musunuz,</i> <i>duşunmuyorlar mi</i>	<i>не питам ли</i> <i>не питаш ли</i> <i>не пита ли</i> <i>не питаме ли</i> <i>не питате ли</i> <i>не питат ли</i> <i>sormuyor miyim,</i> <i>sormuyor musun,</i> <i>sormuyor mi,</i> <i>sormuyor muyuz,</i> <i>sormuyor musunuz,</i> <i>sormuyorlar mi</i>
	1 л. ед. ч. 2 л. 3 л. 1 л. мн. ч. 2 л. 3 л.	<i>не сея ли</i> <i>не сееш ли</i> <i>не сее ли</i> <i>не сеем ли</i> <i>не сеете ли</i> <i>не сеят ли</i> <i>ekmiyor miyim, ekmiyor</i> <i>musun, ekmiyor mi, ekmiyor</i> <i>muyuz, ekmiyor musunuz,</i> <i>ekmiyorlar mi</i>		<i>не хвърлям ли</i> <i>не хвърляш ли</i> <i>не хвърля ли</i> <i>не хвърляме ли</i> <i>не хвърляте ли</i> <i>не хвърлят ли</i> <i>atmıyor miyim,</i> <i>atmıyor musun,</i> <i>atmıyor mi, atmıyor</i> <i>muyuz, atmıyor</i> <i>musunuz, atmıyorlar</i> <i>mi</i>